

Myśliński, Jerzy

"Szkice z dziejów prasy podlaskiej",
Arkadiusz Kołodziejczyk, Siedlce 1997 :
[recenzja]

Rocznik Mazowiecki 11, 249-250

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Towarzystwa szczególnie widoczni byli prawnicy, lekarze, nauczyciele, księża, urzędnicy. Warto chociażby wspomnieć zasługi dla TNP jednego z jego prezesów — dr. Aleksandra Macieszy i wiceprezesa — biskupa płockiego Antoniego Juliusza Nowowiejskiego. W czasach carskich po 1907 r., członkowie TNP brali aktywny udział w budowaniu zrębów polskiego szkolnictwa prywatnego. Z chwilą odzyskania niepodległości przez państwo polskie obejmowali stanowiska w administracji Płocka, chcąc przyczynić się do szybszej odbudowy rodzinnego miasta ze zniszczeń wojennych. Członkowie TNP angażowali się też w walkę z bolszewickim najazdem 1920 r.

W każdym z trzech rozdziałów książki autorka starała się odpowiedzieć na pytanie, czy działalność, którą wyznaczył statut TNP, była realizowana. Powtarzającymi się elementami były: funkcja intelektualna i kulturotwórcza. Statut z 1933 r. wyraźnie określił jako cel zasadniczy Towarzystwa prowadzenie i popieranie badań naukowych oraz gromadzenie materiałów źródłowych do dziejów Mazowsza płockiego. Dokonania TNP w okresie międzywojennym widać chociażby na przykładzie wydawnictw i czasopism, na łamach których publikowano wyniki badań naukowych.

Analizując działalność TNP, Anna Stogowska starała się udowodnić tezę o wielkiej roli, jaką odegrało towarzystwo nie tylko w rozwoju intelektualnym i kulturalnym Płocka, ale całego regionu.

Bazę źródłową do badań nad dziejami TNP w latach 1820-1830 i 1907-1939 stanowiły materiały przechowywane w zasobie Archiwum Państwowego w Płocku, Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie oraz w Archiwum Towarzystwa Naukowego Płockiego. Należy żałować, że Archiwum TNP pozbawione jest jednak ważnych materiałów źródłowych: rocznych planów i sprawozdań z działalności, protokołów posiedzeń zarządów, protokołów walnych zgromadzeń, a nawet wykazów członków z wielu lat funkcjonowania jednego z najstarszych towarzystw naukowych na ziemiach polskich.

Recenzowaną książkę wzbogaca 55 ilustracji, słowniki biograficzne osób związanych z TNP, indeks osób oraz kalendarium działalności TNP za lata 1945-1997. Warta jest polecenia nie tylko regionalistom, ale również historykom, zajmującym się najnowszymi dziejami polskiej nauki i kultury.

Omawiana monografia Anny Marii Stogowskiej z całą pewnością zainspiruje do pogłębionych badań nad dziejami Towarzystwa Naukowego Płockiego, doniosłej roli tego Towarzystwa na mapie naukowej i kulturalnej Polski i Mazowsza płockiego po II wojnie światowej.

Janusz Szczepański

Arkadiusz Kołodziejczyk, *Szkice z dziejów prasy podlaskiej, Siedlce 1997*

W ostatnich dniach 1997 r. pojawiła się publikacja historyczno-prasowa dr. Arkadiusza Kołodziejczyka, znanego i uznanego badacza regionalnego Mazowsza i Podlasia, poprzedzona rzeczową przedmową prof. Henryka Mierziwińskiego, zawierająca zbiór ośmiu rozpraw i szkiców poświęconych prasie podlaskiej, głównie mijającego stulecia. Prace te były publikowane w niskonakładowych wydawnictwach regionalnych i centralnych, o czym autor pisze we wstępie, dokonując zarazem bardzo potrzebnej oceny dotychczasowego stanu badań nad prasą Podlasia.

Scalone w omawianym tomie prace, w przeciwieństwie do licznych lokalnych opracowań dotyczących dziejów prasy, nie ograniczają się do rozważań i ustaleń informacyjno-bibliograficznych, owe ustalenia bowiem, przynoszące niekiedy nowe odkrycia, stanowią dla autora tylko punkt wyjścia do badań archiwalnych oraz analiz opartych na przemyślanych założeniach metodologicznych. Autor nie tylko dokonał rejestru tytułów, ale usiłował, w miarę dostępnych źródeł, opisać oddziaływanie prasy, a w jednym studium, przyjrzał się dokładnie metodom walki politycznej stosowanym w prasie lokalnej II Rzeczypospolitej (*Walka polityczna na lamach prasy podlaskiej w latach II Rzeczypospolitej*, s. 45-64). Sądzę, że jest to istotny przyczynek do badania kultury politycznej. Podobne problemy podjął też w szkicu o przedwyborczych pismach ruchu ludowego z lat 1918-1920 (*Przedwyborcze pisma ruchu ludowego w Siedlcach: „Ludowiec” (1918/1919), „Podlaskie Nowiny Wyborcze” i „Wyzwolenie Ludu Podlaskiego”, s. 33-44).*

Dwie prace zamieszczone w tym zbiorze to minimonografie lokalnej prasy w Łukowie i w Węgrowie. Ta pierwsza miejscowość wcześniej (od początku XIX w.) dysponowała prasą, w drugiej narodziła się ona dopiero w czasie I wojny światowej.

W tych i innych pracach zwraca uwagę spostrzeżenie dotyczące prasy wydawanej w okresie II Rzeczypospolitej przez Związek Nauczycielstwa Polskiego: na tle prasy lokalnej innej proveniencji odznaczała się ona znacznie wyższym poziomem ogólnym, niż prasa polityczna wydawana przez lokalne ogniska głównych sił politycznych oraz prasa prorządowa w okresie rządów autorytarnych.

W tych dwóch pracach, a także w dwóch innych odnoszących się do prasy po II wojnie światowej w Białkopodlaskiem i w Siedleckiem, dużą wartość dokumentacyjną mają rozważania na temat lokalnej prasy w okresie bezpośrednio powojennym, w późniejszych latach bowiem centralizacja poczyniła na tym obszarze znaczne spustoszenia, a działacze i badacze regionalni skoncentrowali się wtedy na publikacjach naukowych i popularyzatorskich, wspierani dość szczerze przez lokalną administrację.

Nowatorski charakter ma publikacja zatytułowana *Wydawnictwa podziemne na Południowym Podlasiu pod okupacją sowiecką 1944-1945. Węgrowskie „Wiadomości Polskie” — listopad-grudzień 1944* (s. 79-92). Uprzednio mało kto badał powojenną prasę konspiracyjną, nie było bowiem do niej dostępu, a publikacje nie zawsze przedzierały się przez sito cenzury. Dobrze się stało, że sporą część publikacji (aneks) autor poświęcił na opublikowanie czterech artykułów z podziemnych „Wiadomości Polskich”, ogłoszonych od 11 XI do 2 XII 1944 r., dzięki temu bowiem czytelnik ma możliwość samodzielnej oceny sposobu argumentacji politycznej, wychodzącej z kręgów podziemia (AK), które te gazetkę wydawały. Nawiasem mówiąc, omawiana gazetka nie została odnotowana w jedynej dotąd *Bibliografii polskich publikacji podziemnych wydanych pod rządami komunistycznymi w latach 1939-1941 i 1944-1953* W. Chojnackiego. W znacznie większym stopniu prace A. Kołodziejczyka uzupełniają publikację bibliograficzną Tomasza Szczuchury, odnoszącą się do Podlasia, choć autor taktownie wysoko ocenił wysiłek tego znanego regionalisty. Owe uzupełnienia bibliograficzne, odnoszące się zarówno do prasy, jak i jednodniówek oraz sprawozdań szkolnych, zostały ujęte w końcowej pracy omawianego tomu.

Sądzę, że badacze regionalni nie będą mogli pominąć ustaleń A. Kołodziejczyka zawartych w tej publikacji na temat lokalnej prasy Podlasia. Szkoda tylko, że tak cenna pozycja, wymieniająca liczne tytuły prasowe i bardzo wiele nazwisk redaktorów oraz autorów i współpracowników, ukazała się bez stosownych indeksów.

Jerzy Myśliński